

Паршивлюк Богдан Сергійович,
Хмельницький національний університет,
Студент 4-го курсу
Науковий керівник:
Олійник Андрій Володимирович, старший викладач
кафедри фінансів, банківської справи та страхування

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ

Корпоративне управління є порівняно новим поняттям для банківської системи України, і тому серед проблем розвитку банківництва посідає важливе місце. Як свідчить практика, недосконалість корпоративного управління призводить до недостатнього врахування інтересів широкого кола зацікавлених у діяльності банку осіб (передусім клієнтів), нерозвиненості функцій ради директорів банку, невизначеності ролі центрального банку країни як регулятора ринку банківських послуг у корпоративному управлінні в банках, можливості окремих банків реалізуються далеко не в повному обсязі. Все це може призвести до неефективного управління та відсутності високої привабливості для потенційних інвесторів.

За підсумками IBI Rating agency станом на 2016 рік середній рівень відповідності корпоративного управління банківської системи становив 61%. У той же час 48,2% об'єктів оцінки мають достатній рівень корпоративного управління та помірковані ризики для акціонерів, інвесторів та стейкхолдерів (зацікавлених осіб), а 43,6% – задовільний рівень корпоративного управління і значні ризики для акціонерів, інвесторів та стейкхолдерів. Найвищий рівень відповідальності притаманний захисту прав акціонерів [1].

Дослідження зарубіжного досвіду свідчать, що на формування корпоративного управління в банківській системі визначальний вплив має модель корпоративного управління країни. Загалом виділяють японську, американську та континентальну (німецьку) моделі [2].

Японська модель: особлива роль держави: уряд Японії проводить активну економічну політику, яка передбачає офіційне і неофіційне представництво уряду в раді товариства; склад ради директорів залежить від фінансового стану; ради директорів складаються переважно з «внутрішніх» членів, а відсоток незалежних членів надзвичайно низький.

Англо-американська модель: ґрунтується на значній розпорошеності акціонерного капіталу; три ключових ланки: менеджери, директори і акціонери; розподіл володіння і контролю, що дозволяє інвесторам передавати керівництво менеджерам; притаманна однорівнева структура органів управління, за якої рада директорів включає виконавчих та незалежних директорів.

Для англо-американської моделі (поширена в США та Великобританії) властива висока розпиленість акціонерного капіталу – переважаюча більшість американських банків не має жодного акціонера, чия частка становила б більше одного відсотка сукупного капіталу. Банки в англо-американській моделі виступають в основному в якості емітентів.

Ряд обмежень на видачу банками позик одному позичальнику обмежують роль банків, як інвесторів (в США банки не можуть надати одному позичальнику позику, що перевищує 15% їх капіталу, у Великобританії формальних обмежень у цьому плані немає, однак банківські позики, що перевищують 10% власного капіталу банку підлягають ретельній перевірці державними органами [3].

Для підвищення якості корпоративного управління та управління ризиками банки США значну увагу надають наявності незалежних директорів (осіб, що не пов'язані фінансовими, родинними чи іншими зв'язками з банком) та формуванню комітетів рад.

Найчастіше банки США створюють комітети аудиту, з винагород і призначень. Звичайно, відсутність того чи іншого спеціального комітету не означає відсутності діяльності у відповідних сферах: у цьому випадку визначені обов'язки покладаються на інші комітети ради директорів. Так, у трьох з десяти найбільших американських банків підбір кандидатів на посади членів ради директорів і менеджерів вищої ланки здійснюється комітетом з корпоративного управління. Що

стосується управління ризиками, то при відсутності спеціального комітету за цей напрямок відповідає, як правило, або комітет з аудиту, або об'єднаний комітет з аудиту і управління ризиками.

Німецька модель (континентальна): дворівнева система управління: наявність спостережної і виконавчої рад; стратегія довгострокового контролю; внутрішні інституціональні інвестори (західноєвропейські компанії) володіють найбільшою часткою акцій; включення представників працівників, профспілок і менеджерів у спостережну раду; встановлена законом кількість спостережної ради [2].

Корпоративне управління в німецькій (континентальній) моделі принципово відрізняється від США. Визначальними рисами німецької системи корпоративного управління є висока концентрація акціонерного капіталу, більшою частиною якого володіють банки і корпоративні акціонери (інші компанії), взаємна участь в акціонерному капіталі, центральна роль комерційних банків.

Банки континентальної моделі виступають не лише емітентами а й активними інвесторами. Універсальні банки можуть придбати пакет акцій будь-якого розміру і будь-якої нефінансової компанії на власний розсуд (для спеціалізованих банків є деякі обмеження). Існуючі опосередковані правила не обмежують суттєво їх інвестиційну активність. Найбільш обмежуючим із таких правил є вимога, щоб об'єм «правомірних» інвестицій в акції не перевищував обсяги власного банківського капіталу («правомірні» інвестиції дають банку частку в капіталі фірми, що перевищує 10%) [3].

Більшість банків Німеччини є частиною величезної мережі перехресного (взаємного) володіння акціями, у якій центральне місце займають банки і страхові компанії. Диверсифіковані фінансово-промислові групи Німеччини були створені як результат міжгалузевої інтеграції концернів навколо великих банків країни, таких як «Deutsche Bank», «Dresdner Bank», «Commerzbank», які управляють у сукупності більш 80 % акціонерного капіталу в країні. Банк грає у фінансово-промисловій групі кілька ролей: він виступає акціонером і кредитором, емітентом цінних паперів, депозитарієм і голосуючим агентом на щорічних загальних зборах акціонерів [4].

На відміну від рад директорів у США, кількість комітетів у спостережних радах у Німеччині не перевищує чотирьох. Середня кількість комітетів у радах німецьких банків - три. Як правило це комітет з аудиту, фінансів та стратегічного планування. У порівнянні з радами директорів американських банків, комітети в складі ради в банках Німеччини грають значно меншу роль і більшість питань розглядається безпосередньо на засіданнях ради.

Сьогодні в Україні іде процес формування моделі корпоративного управління в банках. Вітчизняна модель корпоративного управління в банку є комбінованим варіантом англо-американської та німецької моделей та характеризується дворівневою системою органів управління. Так сьогодні більшість вітчизняних банків є публічними акціонерними товариствами, акції яких обертаються на організованому ринку цінних паперів. За період існування акціонерної власності в Україні сформувалася нормативно-правова база корпоративного управління, що в значній мірі відповідає міжнародній практиці.

Отже, кожна модель корпоративного управління має свої сильні та слабкі сторони, що слід враховувати при формуванні вітчизняної системи корпоративних відносин. Так англо-американська модель сприяє формуванню структури з сильними лідерами та ефективною системою прийняття рішень і високою емісійною активністю банків. Разом з цим її критикують за неналежний контроль менеджерів. Перевагою німецької моделі є наявність чіткої системи підзвітності. Однак цю систему критикують за низьку емісійну активність, нерівне відношення до інвесторів та повільність процесу прийняття рішень. Японська модель заснована на значному впливі державного регулювання і відповідно представництві держави в органах корпоративного управління.

Список використаних джерел

1. Корпоративне управління в банках України 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cgpa.com.ua/images/news/1/cgbanks-2016-final-27.04.2016.pdf>.

2. Сучасні підходи до банківського регулювання та нагляду в Україні». – Матеріали Семінару в НБУ «Реформа корпоративного управління в банках», 18.05.2018р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=69900827>

3. Денис О. Б. Корпоративне управління в банках: зарубіжний досвід та вітчизняна практика / О. Б. Денис // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2012. – № 1(12). – С. 50–55.

4. Білашенко О.С. Аналіз ефективності організації корпоративного управління в банках Німеччини. [Електрон.ресурс]. – Режим доступу: URL: http://www.nbu.gov.ua/ejournals/PSPE/2011_1/index.html